

Değişen Yaşam Biçimleri Çerçevesinde Konut Tercihlerinin Tüketim Kültürü ile İlişkisi: Trabzon İli Örneği

The Relationship between Housing Preferences and Consumption Culture within the Framework of Changing Lifestyles: The Case Study of Trabzon Province

Ümran SOFUOĞLU DEMİRBAŞ¹, Tülay ZORLU²

Gönderilme Tarihi: 26.09.2024 - Kabul Tarihi: 10.12.2024

Özet

Tarihsel süreç içinde dünyada yaşanan küreselleşme ve tüketim olgularının etkisiyle değişen yaşam biçimleri, kullanıcıların konuttan beklentilerini değiştirmiştir. Bu doğrultuda çalışma, küreselleşmenin etkisiyle artan tüketim olgusunun/kültürünün toplumsal yapı, yaşam biçimi ve onun bir yansıması olarak konut olgusuna yaptığı etkileri, kullanıcı değerlendirmeleri üzerinden ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında Türkiye'nin Trabzon il merkezinde yaşayan 50 yaş ve üstü 20 konut kullanıcısı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemi yardımıyla kodlanarak temalar oluşturulmuştur. İkinci aşamada verilerin içerik analizinin sonucu elde edilen temalara ilişkin irdelemeler yapılarak çalışmanın sonuçları ortaya konmuştur. Çalışmanın sonucunda Trabzon ili örneğinde; günümüzde yaygınlaşan tüketim kültürünün de etkisiyle zaman içinde değişen yaşam biçimlerinin konuta ilişkin beklentileri değiştirdiği, değişen istek ve beklentilerin etkisiyle gündeme gelen sanal ihtiyaçların konut tercihinde, konuttan memnuniyette etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Konut, Konut tercihleri, Yaşam biçimi, Tüketim kültürü, Derinlemesine görüşme.

Abstract

Changing lifestyles under the influence of globalization and consumption phenomena in the world throughout the historical process have also changed users' expectations from housing. In this regard, the study aims to reveal the effects of the increasing consumption phenomenon/culture due to globalization on the social structure, lifestyle and housing as a reflection of it, through user evaluations. Within the scope of the study, in-depth interviews were conducted with 20 residential users aged 50 and over living in Trabzon city center of Türkiye. The data obtained from the interviews were coded with the help of content analysis method and themes were created. In the second stage, the results of the study were presented by analyzing the themes obtained as a result of the content analysis of the data. As a result of the study, in the example of Trabzon province; it was concluded that changing lifestyles over time, with the influence of the consumer culture that has become widespread today, have changed the expectations regarding housing, and that virtual needs that come to the fore with the effect of changing desires and expectations are effective in housing preference and satisfaction with housing.

Keywords: Housing, Housing preferences, Lifestyle, Consumption culture, In-depth interview.

Atf: Sofuoğlu Demirbaş, Ü. ve Zorlu, T. (2024). Değişen yaşam biçimleri çerçevesinde konut tercihlerinin tüketim kültürü ile ilişkisi: Trabzon ili örneği. *Modular Journal*, 7(1-2), 138-159. <https://doi.org/10.59389/modular.1556283>

¹ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü, umransofuoglu@gmail.com | ORCID: 0000-0001-5475-0462

² Karadeniz Teknik Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü, zorlutulay@ktu.edu.tr | ORCID: 0000-0001-5096-7146

1. Giriş

Konutlar o toplumun, toplumdaki bireylerin dünya görüşünü, yaşam biçimini yansıtan birer ayna gibidir. Yaşam biçimi bir anlamda değer yargıları, öncelikler, tercihler, zaman ve kaynakların neye ne kadar harcadığı ile ilişkili olarak tanımlanır. Kısaca yaşam biçimi, tüketim alışkanlıkları ve konut tercihleri arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Küreselleşme, medya, reklam ve sosyal onay olgusu gibi ekonomik, sosyal ve psikolojik birçok faktörün etkisiyle şekillenen ve yaygınlaşan (Çıblak Coşkun ve Zöhre, 2014; Hatipler, 2017; Hämäläinen ve Moisander, 2008; Köksalan, 2021; Stole, 2012) tüketim kültürü, kullanıcının konuttan beklentilerini belirleyen önemli faktörlerden biridir. Diğer bir ifadeyle küreselleşen dünyanın bir gerçeği olarak tüketim kültürünün etkisiyle yaratılan sanal ihtiyaçlar ya da ‘iyi’, ‘güzel’ algısı kullanıcıların ideal konut tanımlamasının da belirleyicisidir.

Tüketme eyleminin ihtiyaçlardan kaynaklı nesnelere duyulan ihtiyaç olmadığı, aslında farklılık ihtiyacından doğan toplumda bir anlam bulma arzusu olduğu belirtilmektedir. Değişen tüketim mantığının yarattığı sanal ihtiyaçlara bağlı oluşan tüketim kültürünün etrafında şekillenen kimliğin dışa vurumu, seçilenler ve tercih edilenler çerçevesinde dönüşmektedir (Baudrillard, 2004; Firidin Özgür, 2012). Konut alanlarının tüketim kültüründen etkilenmesi ise kullanıcıya sunduğu göstergelerle farklı gelir gruplarına göre sunum şekillerinin çeşitlenerek rahatlık, konfor, saygınlık gibi semboller ile (Öncü, 1999: 29) değişik yaşam biçimleri tanımlamalarıyla değerlendirilmektedir. Günümüzde artık imlerin üretilmesiyle doğrusal olarak kullanıcıların sahip oldukları, kullandıkları ‘şeyler’ üzerinden bireysel ve sosyal kimliklerini inşa etmekte (Lash ve Urry, 1994), konutlarını da bu doğrultuda tercih ederek kullanmaktadır. Özellikle 1990’lı yıllardan sonra tüketim toplumunun bir yansıması olarak konutun gösterilebilirliği, sahibi için yeni bir statü göstergesi hâline gelmesiyle beraber topluma ilan edilebilir bir konuta sahip olmak hiyerarşik düzende bir yer edinme aracı hâline gelmiştir (Tanyeli, 2004: 298).

Küreselleşmeye bağlı tüketim kültürünün etkileri Türkiye’de oldukça yaygın biçimde görülmektedir. Özellikle büyükşehirlerde bu kültürün etkileri; yaşam biçimlerine yansımakta, tüketim mekânları ve buna bağlı alışkanlıklar çoğalmakta, konut alanları da değişmektedir. Bu sebeple literatürde konuyla ilgili birçok çalışma mevcuttur. Örneğin İzmir’de orta sınıf yaşam standartlarının ve tüketim alışkanlıklarının, üst sınıfın yaşam biçimlerinin arzulanmasıyla bir kimlik oluşturma çabası taşıdığı (Kurpınar ve Talu, 2024), İstanbul’un farklı ilçelerinde gerçekleştirilen görüşmelerde güvenli kapalı konutlarda yaşamın bir tüketim zorunluluğu olduğu sembolik anlamlarla ortaya konulmuştur (Azak ve Tekdemir, 2021). Yaşanan olayların (Covid-19 salgını, deprem gibi) konuttan beklentileri etkilediği (Levend ve Sağ, 2023) ve yüksek gelirli kullanıcıların tercih ettiği müstakil evlerin hedef kitlesinin artık orta ve orta üst sınıfın olduğu gözlenmiştir (Diyadin Lenger, 2023). Aynı zamanda konut tercihlerinde depreme dayanıklılık (Elmalı Şen ve Yetim, 2023; Shi ve Naylor, 2023), konum, ulaşım, odaların genişliği/sayısı (Öztürk ve Yıldırım, 2023) ve yalıtım gibi konuların etkili olduğu tespit edilmiştir (Baş Aras ve Tantekin Çelik, 2021). Tüketim mantığıyla ortaya çıkan konut biçimlerinin aynı zamanda kentleri de etkilediği (Karabağ ve Hasgül,

2020; Karasu ve Aksöz, 2023), Kayseri ili üzerinden yapılan bir araştırma ile ifade edilmiştir (Seyhan Ayten ve Aygen, 2022).

Bu doğrultuda küreselleşmenin de etkisiyle yaygınlaşan tüketim kültürü ile birlikte fiziksel çevreden beklentilerin, konutta aranan özelliklerin ve konut kullanım normlarının değiştiği görülmektedir. Değişimin bir sonucu olarak günümüzde konut, sadece barınma ihtiyacını karşılayan bir mekân olmasının ötesinde kişilerin yaşam tarzlarını belirleyen, toplumsal ilişkilerini düzenleyen bir araç ya da ekonomik bir getiri aracı olma özelliklerini barındıran bir olgu hâline gelmektedir. Küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan tüketim olgusunun/kültürünün konut kavramına yaptığı etkileri 50 yaş ve üstü kullanıcıların tercihleri üzerinden ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, 2012 yılında büyükşehir olan Trabzon ilinin merkez ilçesi Ortahisar örneğinde yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizine dayanan sonuçları sunulmaktadır.

2. Araştırmanın Kapsamı, Amacı ve Soruları

20. yy.'ın başlarından itibaren tüketim olgusunun, ihtiyaçların giderilmesi bağlamından koparak, pek çok kuramsal yaklaşımda anlamının değiştiği belirtilmektedir. Tüketim olgusu zaman içinde gerçek içeriği olan ihtiyaçların tatmininden uzaklaşmaya başlamış ve toplumsal statüleri belirleyen bir yapıya dönüşmüştür. Böylelikle toplumdaki genel tüketim alışkanlıkları tüketim kültürünü oluşturmuştur. Küresel tüketim kültürünün getirdiği teknolojik gelişmelerin yarattığı akışkanlık ve devinimle mekânlar da eskimek üzere oluşturularak koşullara göre mekân yeniden kurgulanmaktadır (Yırtıcı, 2005). Yaşam biçiminin önemli göstergesi ve en çok deneyimlenen mekân olan konutlar ise artık fiziksel bir mekân olması, biçim dili, bağlamı, kullanılan teknolojiyle olmaktan çok tüketicisinin nasıl tarif ettiğiyle ilişkili olarak ifade edilmektedir (Akyol Altun, 2008).

Tüketim alışkanlıklarının ve buna bağlı tüketim mekânlarının en yoğun görüldüğü yerler, metropoller ve kent merkezleridir. Bu kapsamda çalışma alanı olarak 2012 yılında büyükşehir statüsüne uygun görülen Trabzon ili seçilmiştir. Trabzon'un merkez ilçesi Ortahisar'da yapılan görüşmelerle çalışma sınırlandırılmıştır. Çalışmaya konu olan Trabzon, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan bir liman şehridir. Coğrafi özellikleriyle Ortahisar ilçesi, 2000'lere kadar doğu-batı yönünde gelişim gösterirken zaman içerisinde güneye doğru kentsel gelişim yaşamıştır. Merkezdeki konut alanları son yıllarda kentsel dönüşüm sürecine girerek modern yaşam beklentileri göz önünde bulundurularak şekillenmektedir.

Araştırma alanına bağlı olarak çalışmanın amacı, küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan tüketim olgusunun/kültürünün toplumsal yapı, yaşam biçimi ve onun bir yansıması olarak konut kavramına yaptığı etkileri Trabzon'un kent merkezinde yaşayan kullanıcı tercihleri üzerinden ortaya koymaktır. Bu doğrultuda araştırma, temelinde iki ana soru üzerinden oluşturulmuştur:

1. Trabzon kent merkezinde geçmişle-bugün arasındaki farkı değerlendirebilecek yaştaki kullanıcıların konutu değerlendirme biçimleri nasıldır?

2. Küreselleşmeyle artan tüketim kültürünün etkisiyle Trabzon kent merkezinde konutta aranan özellikler ve kullanıcıların yaşadıkları konutu tercih etmelerinde öne çıkan unsurlar nelerdir?

3. Küreselleşme, Tüketim Kültürü ve Konut

Küreselleşme farklı bağlamlarda ele alınarak tartışılmış ve tanımlamalar yapılmış bir olgudur. Giddens'a göre küreselleşme; "... geç modern dönem koşullarının yaşandığı, uzak yerlerin birbirleri ile ilişkilendirildiği, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşmasıdır." (Giddens, 1994). Giddens, 'modern dünya sistemi' ve 'kapitalist dünya ekonomisi' olarak adlandırdığı küreselleşmenin modernizmin bir sonucu olarak doğduğunu ve kapitalist modernitenin etkilediği ekonomik, siyasal ve kültürel gelişmelerin dünyada yaygınlaşması olduğunu belirtmektedir/vurgulamaktadır. Küreselleşme olgusuyla ilgili ilk çalışmaları yapan kişilerden birisi olan Robertson (1999) ise kavrama Giddens'tan farklı bir şekilde yaklaşmaktadır. Robertson küreselleşmeyi tanımlarken farklı kültürlerin konumları üzerinde yoğunlaşarak 'dünyanın tek bir mekâna dönüştüğü bir süreç' olduğunu ve küresel bir kültürün oluşmasına sebep olduğunu belirtmektedir.

Tüketim kültürü; kültürel göstergeler ve toplumsal değerler üzerinde tüketim merkezli bir oluşumun varlığının değer kazandığı kültürel yapı olarak tanımlanmaktadır. Bu kültüre sahip toplum ise tüketim toplumu adıyla anılmaktadır. Tüketim toplumunda sosyal sınıf farkları, farklı yaşam standartlarını tanımlamaktadır. Bu ayrımın keskinleştiği toplumsal yapı da modern kapitalist toplumdur. Günümüz toplumunun anlaşılması açısından 'tüketim kültürü' teriminin kullanılması, ürünler dünyasının ve bunların yapılanma ilkelerinin merkezi bir yer işgal etmesi sebebiyledir (Featherstone, 2013). 1980 sonrasında küreselleşme olgusu ile birlikte biçimlenen tüketim olgusuyla modern toplumların tüketimcilik yoluyla elde ettiği göstergelerin etrafında biçimlendiği, sosyal statü ve sınıf yapısının bu göstergeler üzerinden belirlendiği ifade edilmektedir (Baudrillard, 2004; Bourdieu, 2005; Lefebvre, 1998).

Tüketim olgusu, salt mekanik bir süreç olmadığı için kültürel değerlerden, sembollerden ve imajlardan ayrı incelenemez. Ürünler ve hizmetler, tüketimin sürekliliğini ve sürdürülebilirliğini sağlayabilmek için psikolojide bireysel ve kitlesel davranışları şekillendirmede kullanılan klasik ve edimsel koşullanma yöntemlerinin yanı sıra psikanalitik süreçler aracılığıyla bilinç manipüle edilerek bazı gösterge ve semboller ile tüketicilere pazarlanmaktadır. Böylelikle tüketim ile arzular arasında bir bağlantı oluşturulmaktadır. Ürünlerin, kişilik tipleriyle özdeşleştirilerek sunulması aile içi rollerin ve çevredeki rol modellerin yerine çeşitli kimliklerin, yaşam biçimlerinin ve boş zaman değerlendirme biçimlerinin tüketim olgusu üzerinden biçimlendirilmeye çalışılmaktadır (Dal, 2017; Öztürk, 2013). Baudrillard'ın (2004) "arzunun metaforik ya da dolaylı olarak dışavurumu, farklılaştırıcı göstergeler üzerinden toplumsal değerler kodunun üretilmesi" olarak açıkladığı bu durum, tüketimi bir iletişim kanalı olarak görülmesi gerekliliğinin yanı sıra tüketim-haz ilişkisini de bir sorun olarak tanımlamaktadır. Farklılık ihtiyacı, tüketimde hazzın giderilmesine yönelik değil, yadsınamaz bir gerçektir. İnsanlar sadece tüketmek için değil, aslında ihtiyaç ve hazzın ötesinde farklı görünmek için tüketmektedir (Bauman, 1997).

Kapitalist düzene bağlı tüketim kültürü, bireylerin alışkanlıklarını ve yaşam biçimlerini etkilemektedir. Bu sebeple metropoller ve kent merkezleri, tüketim odaklı bir biçimde dönüşmektedir. Mekânların organizasyonu, mimarileri, sunduğu standartlar ve konfor şartları çok işlevli şekilde düzenlenerek tüketim toplumu için cazibeli hâle getirilmektedir. Kent içerisinde sosyal sınıf ayrımına bağlı olarak yaşam biçiminin en önemli göstergelerinden olan konut bölgeleri, biçimleri ve standartları da bu çerçevede şekillenmektedir. Konutun biçimi, iklim, malzeme, yapım yöntemleri ve teknoloji gibi unsurların etkisiyle şekillenen karmaşık sosyo-kültürel dinamiklerin bir ürünüdür (Rapoport, 1969). Konutların konum, tip, büyüklük, nitelik ve donatı durumu gibi kriterleri ile farklı sosyal sınıfların yaşam standartları, sosyal ilişkileri ve toplumsal katılımları düzenlenmektedir (Sencer, 1967). Konutun; bir barınak olma, üretilen bir mal olma, bir tüketim malı olma, yatırım olarak spekülâtif değer artışlarına el koyma, ekonomik ve hukuksal güvence sağlama, toplumsal ilişkilerin yeniden üretilmesinde bir araç olma, kentsel çevrenin oluşturulmasında bir kültürel kurgu olma, toplum içinde kullanıcıyı güçlü kılma ve özgüven kazandırması gibi çok farklı işlevleri bulunmaktadır (Tekeli, 1998; Tekeli, 2001). Bütün işlevleriyle sosyal bir rol de üstlenen konutlar, toplumsal yaşamda bir kimlik ve statü aracı olarak kabul görmekte, piyasadaki diğer metalar arasında, bireyin kimliğini teşhir edebileceği, sosyal statüsünü sergileyebileceği, süreç içerisinde toplumsal ve ekonomik gücünün varsıllığını ortaya koyan en önemli araç olma hâlini almaktadır (Akyol Altun, 2008). Bu durum sebebiyle konut üretimi büyük sermaye yatırımları ile şekillenen ticari bir eylem hâline gelmiştir (Ballice, 2006). Harvey (2013: 152-154), günümüzde konut piyasasında yaşanan büyümeyi anlamak için bu piyasadaki aktörlerin rollerine odaklanarak farklı aktörlerin ve grupların konutu kullanım ve değişim değerleri açısından farklı yaklaşımlar sergilediğini vurgulamaktadır. Her dönemin ve toplumun bir kapitalizm mekânı olduğunu belirten Lefebvre'nin (2014: 148) düşüncesi doğrultusunda da konutların üretim-tüketim sistemleri içerisinde meta-göstergeye dönüştüğünü söylemek mümkündür.

Bireyler, konutu değerlendirirken onu çevresiyle beraber algılamaktadırlar (Rapoport, 1969). Bu nedenle kullanıcılar, yaşamayı seçecekleri mekânı, çevresindeki etkenlerle birlikte değerlendirerek konut seçimlerini yapmaktadırlar. Aynı doğrultu çerçevesinde 21. yüzyılda egemen hâle gelen tüketim toplumu paradigmasının önemli katkısıyla özel yaşamın önem kazanması ve bireylerin konuta verdikleri değer artmasıyla da televizyonlardaki, gazetelerdeki ve dergilerdeki ilanlarda, yayınlanan broşürlerde kentin keşmekeşinden uzak, tertemiz, geniş, huzur dolu bir ortam yaratılmaktadır. Artık sadece bir ev değil, aynı zamanda bir yaşam tarzı pazarlanan reklamlara oldukça sık rastlanmaktadır. Reklamlar yoluyla üretilen 'ideal ev' mitolojisinin hedeflediği; kentin dağınıklığından, kalabalıklığından, pislikten, trafikten uzak, steril sosyal mekanlarda, homojen bir yaşama biçimidir (Öncü, 1999). Bireylerin bu olumsuz özelliklerden kaçıp, onlar için oluşturulan yeni yaşam biçimlerinin içerisinde olmayı ve konutları tercih etmesiyle stratejilerin olumlu sonuçlandığını göstermektedir.

Konut tercihleri sadece fiziksel özelliklerle değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel özelliklerle de şekillenmektedir. Ailelerin ve ülkelerin ekonomik durumları, kültürel normları ve yaşam döngüleri konut seçimlerinde etkili unsurlardır (Beamish, Goss ve

Emmel, 2001). Ayrıca, yaşam döngüsündeki farklı aşamalar da konut ihtiyaçlarının değişmesine yol açabilmektedir. Konut tercihinde dikkate alınan kriterlerin çeşitliliği, bireylerin yaşam tarzlarını ve aile yapılarını, buna bağlı olarak konuta verilen önemi yansıtmaktadır (Lee, 2005). Aslında kullanıcılar, değişen istek ve ihtiyaçlara bağlı olarak sahip oldukları ya da olmak istedikleri konutla tüketim kültürünün bir parçası hâline gelmektedir. Bu doğrultuda çizilen çerçevede bir meta olan konut; anlam, statü ve göstergelerden ayrı düşünülmemeyen bir arzu nesnesine dönüşmektedir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan tüketim olgusunun/kültürünün toplumsal yapı, yaşam biçimi ve onun bir yansıması olarak kullanıcıların konutlarda aradıkları özellikler, konut tercihleri ve konut kullanım normları üzerine etkilerini belirlemenin amaçlandığı çalışmada, literatür taraması sonrasında nitel araştırma yöntemlerinden ‘derinlemesine görüşme’ yöntemiyle veri toplanarak içerik analizi yapılmıştır. Derinlemesine görüşme bir veri toplama tekniği olarak açık uçlu soruların sorulması, dinlenmesi, cevapların kaydedilmesi ve ilişkili ilave sorularla araştırma konusunun detaylı bir şekilde incelenmesini mümkün kılmaktadır (Kümbetoğlu, 2021). İçerik analizi ise Bilgin’in (2006) belirttiği gibi bir tür iletişim psikanalizini ve iletileni algılama sanatını andırmaktadır. İçerik analizi tekniklerinin ortak paydası, çıkarsama/ çıkarım esasına dayanmalarıdır. Hepsi de mesajlarda gözlenen ve betimlenen öğelerden hareketle bir yorum getirme amacını taşırlar. Bu kapsamda 2012 yılında büyükşehir statüsüne sahip Trabzon ilinin merkez ilçesi Ortahisar’da yaşayan 50 yaş ve üstü 20 kişilik kullanıcı grubuyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerdeki kişi sayısı ile ilgili McCracken (1998), derinlemesine yoğun görüşmeler için sekiz sayısının yeterli olduğunu belirtmiştir.

Nitel araştırmada, olasılık dışı (amaçlı) örnekleme türü olan kartopu örnekleme yoluyla görüşmecilere ulaşılmıştır. Örnekleme belirlenirken geçmiş ve bugün arasındaki farkın değerlendirilebilmesi için 50 yaş ve üstü kullanıcılar olması ile cinsiyete bağlı bir farklılık olup olmadığını değerlendirebilmek adına hem kadın hem de erkek kullanıcılar olması göz önünde bulundurulmuş, ekonomik özellikler ise kapsam dışında bırakılmıştır. Çalışmanın etik onayı, 16.09.2022 tarihinde E-26014373-050.01.04-286263 sayılı kararla Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Etik Kurulu tarafından verilmiştir. Görüşme formunda kullanıcılarının demografik özellikleri ile kullanıcı tercihleri, kullanım normları ve konutta aranan özellikleri belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. 30-55 dakika süren yüz yüze yapılan görüşmeler esnasında ses kaydı alınarak daha sonra ses kayıtlarının transkripsiyonuyla verilerin dokümantasyonu gerçekleştirilmiştir. Dokümantasyonu yapılan verilerin nitel veri analizi yöntemiyle içerik analizleri yapılarak temalar oluşturulmuştur. Daha sonra elde edilen temalara ilişkin değerlendirmeler yapılarak, alan çalışması ışığında tüketim kültürü ve konut ilişkisi çerçevesinde çalışmanın genel sonuçları sunulmuştur.

5. Bulgular

Trabzon ilinde yapılan alan çalışması kapsamında konut kullanıcıları ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgularda kullanıcıların/görüşmecilerin demografik özelliklerine, tüketim olgusu ve konut kavramı ilişkisini ortaya çıkarmaya

yönelik konut kullanım normlarına, konutta aranan özelliklere, kullanıcının konutunu tercih etme nedenlerine ve imkân olduğunda nasıl bir konut arzuladıklarına dair veriler sunulmaktadır.

Kullanıcılara kaçınıcı evlerinde oturduklarını ve önceki evlerinden ayrılma nedenleri sorulmuştur. Kullanıcıların (K) ikisi (K1, K2) dokuzuncu, biri (K4) altıncı, yedisi (K3, K7, K12, K14, K15, K18, K19) beşinci, ikisi (K11, K13) dördüncü, üçü (K5, K8, K20) üçüncü ve son olarak beşi (K6, K9, K10, K16, K17) ikinci evinde oturmaktadır.

Önceki konutlarından taşınma gerekçeleri ile ilgili olarak; 8 kullanıcı (K1, K2, K3, K6, K10, K14, K16, K17) önceki konutları yetersiz geldiği için, 5 kullanıcı (K5, K7, K11, K12, K13) yeni konut satın aldığı/yaptırdığı için, 3 kullanıcı (K8, K9, K20) kentsel dönüşüm nedeniyle, 2 kullanıcı (K4, K19) işleri sebebiyle, 2 kullanıcı ise (K15, K18) konutlarının manzarasının kapanması sebebiyle konutunu değiştirdiğini belirtmiştir (Tablo 1). Bu veriler ışığında, 20 kullanıcı arasından 15'inin fiziksel yetersizlikler ve yenisiyle değiştirme arzusu nedeniyle konutunu değiştirdiği tespit edilmiştir.

Tablo 1. Kullanıcıların Demografik Özellikleri ve Önceki Konutlarından Ayrılma Nedenleri

Kullanıcı Profili	Kullanıcı Sayısı	
Doğum Yeri	Trabzon	15
	Bayburt	2
	Konya	1
	Mersin	1
	Ordu	1
Yaş	50-59	12
	60-69	6
	70-79	1
	80 yaş ve üstü	1
Cinsiyet	Kadın	10
	Erkek	10
Eğitim Durumu	İlkokul	7
	Lise	4
	Lisans	6
	Lisansüstü	3
Çalışma Durumu	Ev hanımı	6
	Emekli	6
	Memur	6
	Özel sektör	2
Mevcut konuttaki kişi sayısı	1	1
	2	7

Kullanıcıların Önceki Konutlarından Ayrılma Nedenleri	Kullanıcı (K)	Kullanıcı Sayısı
	3	9
	4	2
	5	1
Yetersiz gelmesi	K1, K2, K3, K6, K10, K14, K16, K17	8
Konut satın alma yaptıрма	K5, K7, K11, K12, K13	5
Kentsel dönüşüm	K8, K9, K20	3
İş nedeniyle yer değişikliği	K4, K19	2
Manzaranın kapanması	K15, K18	2

Kullanıcılara konutlarını tercih etme nedenleri sorulduğunda; kullanıcıların 12'si "Önceki evimden daha geniş olması. Ebeveyn ve misafir banyosunun olması.", "Dubleksti ama bağlantısı yoktu iki evin. Alt katı oğlum için düşündüğüm için mantıklı ve güzel bulmuştuk.", "Planı ve genişliği nedeniyle tercih ettik." gibi ifadelerle konutun planının kullanışlı olması ile mekânların çeşitleri, büyüklüğü ve işlevleri sebebiyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir. 9'ar kullanıcı "Özellikle de önü açık olduğu için tercih ettik.", "Ferah ve manzarasının olması bizim için etkili olmuştu.", "İstedğim zaman istediğimi rahatlıkla alabiliyorum.", "Her ihtiyacıma kolaylıkla ulaşabiliyorum." gibi ifadelerle konutun yakın çevresi ve yönlenişi ile hastane, alışveriş merkezi, eğitim kurumu gibi kamusal hizmetlere yakınlığı sebebiyle seçmişlerdir. Kullanıcıların 8'i "Annem üst katta oturuyordu. Onunla yakın olabilmek için tercih ettik.", "Sitedeki insanları tanıyor olmamız da etkiliydi." gibi ifadelerle akrabalara yakın olması, sitedeki kullanıcıları tanıyor olma, tanınan ev sahibi gibi konutun olumlu sosyal çevresi nedeniyle tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Kentsel dönüşüm, ailevi nedenler sebebiyle konutu tercih etmek zorunda kalan 7 kullanıcı "Şartlar o zaman öyle gelişmişti, taşındığımız dönemde eşimin ailesine aitti ev sahibi gelecek olunca içinde tadilat yaptırıp kısa sürede taşınmıştık.", "Diğer evimin ev sahibinin evi olduğu için tercih ettik." ifadeleriyle belirtmişlerdir. 5 kullanıcı "Sosyal aktivitelere elverişli bir bahçesinin olması olumlu bir etkendi.", "Sosyal ortamı güzeldi." ifadeleriyle sosyal alan, park alanı, otopark gibi sosyal imkânları sebebiyle konutunu tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Konutun ekonomik olması nedeniyle ise 4 kullanıcı "Fiyatı makuldü.", "Ekonomik değerinin de her geçen gün artıyor olmasından ötürü 'iyi ki zamanında tercih etmişiz' dedirtiyor." ifadesiyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir. 3'er kullanıcı, "Ev çok iyi ışık alıyordu." ifadesiyle evin güneş ışığı almasını, "Sessizliği için tercih ettik." ifadesiyle sessiz-sakin bir çevrede olmasını ve "Site içerisinde güvenli olduğu için tercih ettik." ifadesiyle müstakil, apartman, site ya da bahçeli olması gibi konutun tipi sebebiyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Son olarak bazı kullanıcılar "Balkonlarının geniş olması sebebiyle hoşumuza gitmişti." ifadesiyle konuttaki balkon, bahçe gibi yarı açık ve açık mekânları, "Kaliteli malzemelerle yapılmış olması tercih nedenlerimizdendi." ifadesiyle konutta kullanılan malzemeleri, "Asansörünün olması etkili nedendi. Önceki evimde merdiven çıkmaktan bıkmıştım." ifadesiyle asansörünün

olması gibi teknik sistemleri ve “10. kattı ve manzarası vardı.” ifadesiyle bulunduğu katın yüksekte olması nedeniyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 2).

Tablo 2. Kullanıcıların Konutlarını Tercih Etme Nedenleri

Konutu Tercih Etme Nedeni	Kullanıcı Sayısı
Konuttaki Mekânlar (Çeşitleri, Büyüklüğü, İşlevi)	12
Konutun Yakın Çevresi/Yönlenme/Manzara	9
Kamusal Hizmete Yakınlık	9
Olumlu Sosyal Çevre Faktörü	8
Mecburiyet	7
Sosyal İmkânlar (Sosyal alan, Park Alanı, Otopark)	5
Ekonomik olması	4
Gün Işığı	3
Sessiz-Sakin Çevre	3
Konut Tipi (Müstakil, Apartman, Site, Bahçeli)	3
Konuttaki Yarı Açık ve Açık Mekânlar (Balkon, Bahçe)	1
Malzeme/Yapım Sistemi	1
Teknik Sistemler/ Detaylar (Asansör)	1
Kat/Daire Sayısı	1

Kullanıcılara şu an yaşadıkları konutlarından memnun olup-olmadığı sorulduğunda; 18 kullanıcı memnun olduğunu, 2 kullanıcı ise memnun olmadığını ifade etmiştir. Memnun olan 18 kullanıcı arasından 5’i konutlarına ilişkin memnun oldukları özellikleri saydıktan sonra, memnun olmadıkları özellikleri de belirtmişlerdir.

Kullanıcıların konutlarında memnun oldukları özelliklere ilişkin ifadeleri değerlendirildiğinde; 14 kullanıcı konutunun kullanışlı bir planının olduğunu, mekânların yeterli büyüklükte ve işlevsel olduğunu dile getirmiştir. 13 kullanıcı konutun yakın çevresine ilişkin özelliklerin ve konutun baktığı yön/manzara vb. özelliklerin olumlu yanlarına değinmiştir. 10 kullanıcı konutunun aldığı gün ışığından memnun olduğunu belirtmiştir. 9 kullanıcı ise konutunun güvenli olduğundan bahsetmiştir. 8 kullanıcı şehir merkezine ulaşılabilirlik, toplu taşımaya yakınlık, sağlık hizmetlerine ve alışveriş mekânlarına yakınlık gibi özelliklerle konutun yakın çevresinde kamusal hizmetlere yakınlığına değinmiştir. 7 kullanıcı konutunun müstakil, apartman ya da site içinde olmasından memnuniyetle bahsetmiştir. 5 kullanıcı konutunun sosyal alan, park alanı ve otopark gibi imkânlarına değinmiştir. 4’er kullanıcı konutundaki balkon, bahçe gibi yarı açık ve açık mekânların, aile ve komşuluk ilişkilerinin ve konutunun sessiz-sakin bir çevrede olmasının olumlu özelliklerini dile getirmiştir. 3 kullanıcı, konutun asansörünün olmasından ve ısı yalıtımından memnun olduğunu belirtmiştir. 1 kullanıcı ise konutunun bulunduğu kattan memnun olduğunu ifade etmiştir.

Kullanıcıların konutlarında memnun olmadıkları özellikleri sorulduğunda; 3 kullanıcı konutla ilgili teknik özelliklerden asansörün, ses ve ısı yalıtımının olmadığını dile getirmiştir. 2 kullanıcı konutun büyüklüğünün yetersiz olması, plan şemasının iyi olmaması, mekânların eksikliği gibi özelliklerden memnun olmadığını ifade etmiştir. Yine 2 kullanıcı konutun bulunduğu yön, diğer konutlarla ilişkisi, mahremiyetin olmaması gibi konutun yakın çevresi ve yönlendiğiyle ilgili olumsuz özellikleri belirtmiştir. 1'er kullanıcı ise komşuluk ilişkilerinin eksikliğinden, konutun sessiz-sakin bir çevrede olmamasından, konutunun gün ışığı almamasından, güvenli olmamasından, konutta kullanılan malzemelerin kaliteli olmamasından ve konutunun 3 katlı olduğu için çıkıp-inmekte zorlandığını belirterek konutun tipinden memnun olmadığını ifade etmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Kullanıcıların Konutta Memnun Olduğu/Olmadığı Özellikler

Kullanıcıların Konutta Memnun Olduğu Özellikler	Kullanıcı Sayısı
Konuttaki Mekânlar (Çeşitleri, Büyüklüğü, İşlevi)	14
Konutun Yakın Çevresi/Yönlendi/Manzara	13
Gün Işığı Faktörü	10
Güvenli Olması	9
Kamusal Hizmete Yakınlık	8
Konut Tipi (Müstakil, Apartman, Site, Bahçeli)	7
Sosyal İmkanlar (Sosyal alan, park alanı, otopark)	5
Konuttaki Yarı Açık ve Açık Mekânlar (Balkon, Bahçe)	4
Olumlu Sosyal Çevre Faktörü	4
Sessiz-Sakin Çevre	4
Teknik Sistemler/Detaylar (Asansör, Isı Yalıtımı)	3
Kat/Daire Sayısı	1
Kullanıcıların Konutta Memnun Olmadığı Özellikler	Kullanıcı Sayısı
Teknik Sistemler/Detaylar (Asansör, Ses yalıtımı, Isı yalıtımı)	3
Konuttaki Mekânlar (Çeşitleri, Büyüklüğü, İşlevi)	2
Konutun Yakın Çevresi/Yönlendi/Manzara	2
Olumsuz Sosyal Çevre Faktörü	1
Olumsuz Sessiz-Sakin Çevre	1
Olumsuz Gün Işığı Faktörü	1
Güvenli Olmaması	1
Malzeme/Yapım Sistemi	1
Konut Tipi (Müstakil, Apartman, Site, Bahçeli)	1

Kullanıcılara yaşamak istedikleri konutun hangi özellikleri taşımasını istedikleri sorulduğunda; 17 kullanıcı konutun planının kullanışlı, konuttaki mekânların yeterli büyüklükte ve işlevsel olmasını istediklerini dile getirmiştir. 16 kullanıcı, konutun

baktığı yön ve manzara gibi özellikleri ile yakın çevresine ilişkin özelliklere değinmiştir. 14 kullanıcı, konutlarının konumu ile ilgili olarak ulaşımın kolay ve hastane, alışveriş merkezleri, eğitim kurumları gibi kamusal hizmetlere yakın olması gerektiğini dile getirmiştir. 11 kullanıcı konutunun güvenli olmasını, 10 kullanıcı balkon sayısı, genişliği, yönelimi ve bahçeye sahip olması gibi konutun yarı açık ve açık mekân özelliklerine vurgu yapmıştır. Kalite ve sağlamlık gibi malzemeler ve yapım sistemi ile ilgili nitelik arayan kullanıcılar da 7 kişidir. 6 kullanıcı konutunun güneş almasını ve ferah olmasını isterken, 4 kullanıcı ise “bahçeli”, “müstakil”, “apartman”, “site içinde” gibi ifadelerle konutun tipine ilişkin özellikleri vurgulamışlardır. 3 kullanıcı, sosyal alan, park alanı ve otopark gibi imkânlar talep ederken “mutfakta pencerenin önünde eviyenin olması” gibi ifadelerle konutun kapı, pencere, merdiven gibi mimari yapı elemanlarıyla ilgili özelliklere ilişkin detayları dile getirmiştir. Konutun sessiz-sakin bir çevrede olmasını isteyen, konutun kat ve daire sayısını dile getiren, konutun asansör, ısıtma sistemi gibi teknik özelliklerine vurgu yapan, “Yaş geçtikçe evde eşya istemiyorum.” gibi ifadelerle konuttaki donatı, mobilya ve aksesuar özelliklerine değinen kullanıcı sayısı ise 2’dir (Tablo 4).

Tablo 4. Kullanıcıların Bir Konutta Aradıkları Özellikler

Konutta Aranılan Özellikler	Kullanıcı Sayısı
Konuttaki Mekânlar (Çeşitleri, Büyüklüğü, İşlevi)	17
Konutun Yakın Çevresi/ Yönlenme/ Manzara	16
Kamusal Hizmete Yakınlık	14
Güvenli Olması	11
Konuttaki Yarı Açık ve Açık Mekânlar (Balkon, Bahçe)	10
Malzeme/Yapım Sistemi	7
Gün Işığı	6
Konut Tipi (Müstakil, Apartman, Site, Bahçeli)	4
Sosyal İmkânlar (Sosyal alan, park alanı, otopark)	3
Mimari Yapı Elemanları (Kapı, Pencere, Merdiven)	2
Sessiz-Sakin Çevre	2
Kat/Daire Sayısı	2
Teknik Sistemler/Detaylar (Asansör)	2
Donatı/ Mobilya/ Aksesuar/ Eşya	2

Kullanıcılara imkân olduğunda nasıl bir konut arzuladıkları sorulduğunda; müstakil ve bahçeli olması, denize sıfır olması, çevresinde daha az konut olması, sosyal olanaklarının olması ve güvenli olması 17 cevap arasında istenen özellikler olarak belirtilmiştir. Müstakil bir konut isteyenlerin aksine, 3 kullanıcı yine site içinde yüksek katlı bir konutta oturmak istediğini ifade etmişlerdir. Bunların yanında tüm kullanıcılar, son teknolojik malzemelerle yapılmış olmasını ve şehir merkezine çok uzak olmamasını fakat sessiz-sakin bir çevre istediklerini dile getirmişlerdir.

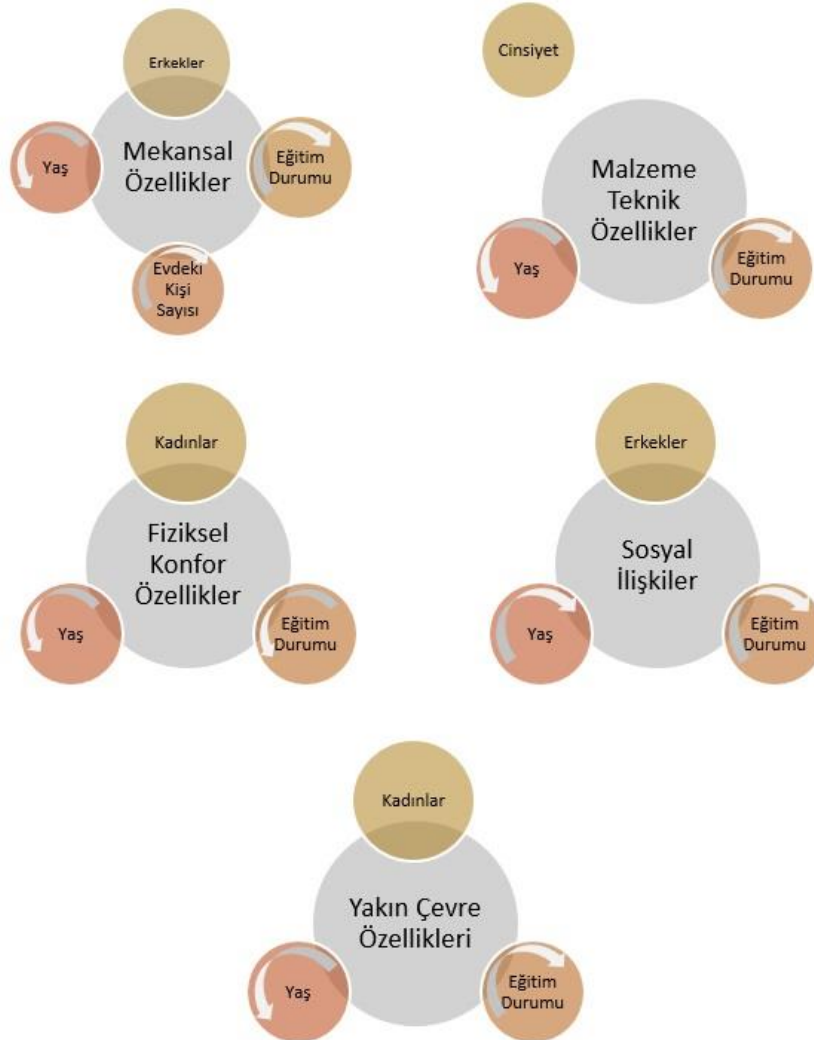
Kullanıcıların konutlarına ilişkin anlatıları genel olarak değerlendirildiğinde; en çok konutlarının oda sayısı, kat/daire sayısı, konutun tipi (müstakil, apartman, site, bahçeli), konuttaki mekânların büyüklükleri, balkon, bahçe gibi yarı açık mekânlar ve plan özellikleri gibi konuta ilişkin mekânsal özelliklere değinildiği görülmüştür. Konutun yakın çevresi/yönlenişi ve manzarası, kamusal hizmete yakınlığı, güvenli bir konut olması, sosyal imkânları, sessiz-sakin bir çevrede olması gibi konutun yakın çevresine ilişkin özellikler ise ikinci sırada belirtilmiştir. Kullanıcı grubu, akraba, misafirlik, komşuluk gibi evdeki aile ilişkileri, evde gerçekleşen eylemler gibi konutun kullanıcılarına ilişkin özellikler de üçüncü sırada ifade edilmiştir. Son olarak da kullanılan malzemeler, konutun yapım sistemi, konuttaki asansör, güneş enerjisi sistemi gibi teknik sistemler ve konutun ısı konforu, gün ışığı alması gibi konuta ilişkin fiziksel konfor özelliklerinden bahsedilmiştir (Tablo 5). Kullanıcılar konutlarına ilişkin anlatılarda genellikle konutun ve yakın çevresinin fiziksel özelliklerine değinilmiş olup, ikinci sırada ise konuttaki kullanıcılar ve sosyal ilişkilere yer verilmiştir.

Tablo 5. Konutlara Dair Genel Özellikler

Kullanıcıların Anlatılarındaki Konutlara Dair Genel Özellikler	Kullanıcı Sayısı	
Mekânsal Özellikler	Oda Sayısı	18
	Konuttaki Mekânlar (Çeşitleri, Büyüklüğü, İşlevi)	15
	Konuttaki Yarı Açık ve Açık Mekânlar (Balkon, Bahçe)	13
	Konut Tipi (Müstakil, Apartman, Site, Bahçeli)	10
	Kat/Daire Sayısı	8
	Plan Kurgusu	5
	Malzeme ve Teknik Özellikleri	Malzeme/Yapım Sistemi
Teknik Sistemler/Detaylar (Asansör, ısı yalıtımı, güneş enerjisi sistemi)		2
Fiziksel Konfor Özellikleri		Isıl Konfor
	Gün Işığı	3
Kullanıcıya İlişkin Özellikler	Kullanıcı Grubu	14
	Evdeki Sosyal İlişkiler	5
	Eylemler	2
Yakın Çevreyle İlişkili Özellikler	Konutun Yakın Çevresi/ Yönlenme/ Manzara	14
	Kamusal Hizmete Yakınlık	8
	Güvenli Olması	7
	Sosyal İmkânlar (Sosyal alan, park alanı, otopark)	4
	Sessiz-Sakin Çevre	2

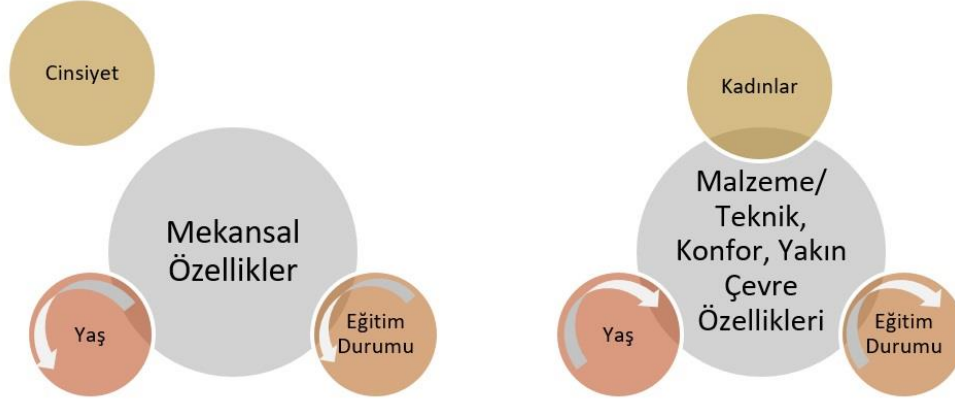
6. Bulguların Değerlendirilmesi

Alan çalışması kapsamında elde edilen verilere göre mekânsal özellikleri nedeniyle erkek kullanıcıların daha çok konutlarını tercih ettiği görülmektedir. Eğitim durumu arttıkça mekânsal özelliklerin daha çok önem kazandığını fakat yaş arttıkça bu önemin azaldığı belirlenmiştir. Genel olarak ise mekânsal özellikler nedeniyle tercih etme nedeni evdeki kişi sayısı arttıkça artmaktadır. Konutlarını malzeme ve teknik özellikleri nedeniyle tercih edilmesinin cinsiyete bağlı olmadığı, yaş arttıkça verilen önemin azaldığını ve eğitim durumu arttıkça daha fazla önem arz ettiği ortaya çıkmıştır. Konutun fiziksel konfor özelliklerinin yaş ve eğitim durumu azaldıkça, kadın kullanıcılar için daha çok tercih nedeni olduğu görülmüştür. Konuttaki sosyal ilişkiler de yaş ve eğitim durumu arttıkça erkek kullanıcılar için tercih nedeni olmuştur. Konutun yakın çevresiyle olan ilişkilerinin eğitim durumunun artmasına bağlı olarak kadınlar için daha önemli olduğu ve yaş arttıkça verilen önemin azaldığı belirlenmiştir (Şekil 1).

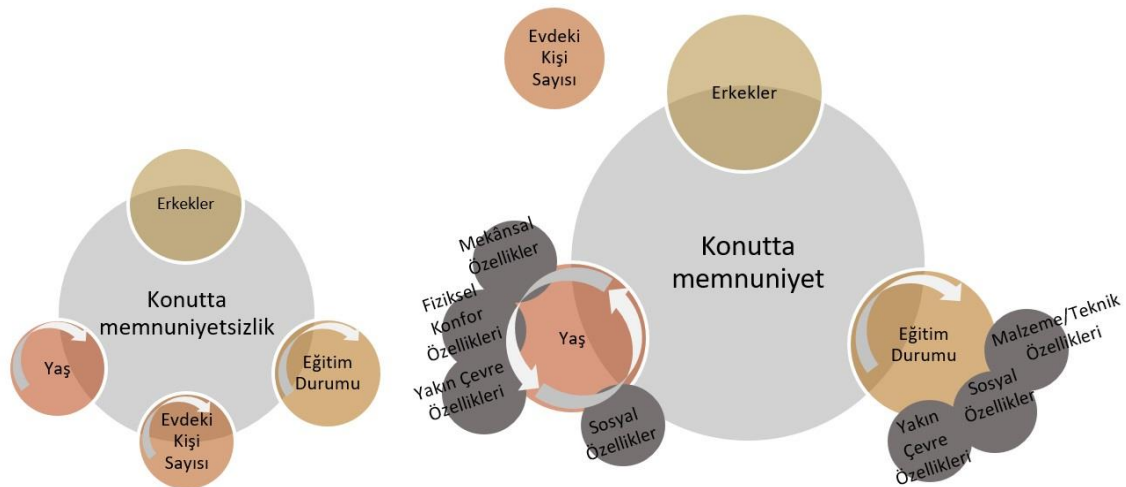
Şekil 1. Konutların Tercih Edilme Nedenlerinin İlişkilendirilmesi

Bir konutta aranan mekânsal özelliklerin cinsiyete bağlı bir ilişkisinin olmadığı, yaş ve eğitim durumu arttıkça azaldığı ortaya çıkmıştır. Fakat konutta aranan malzeme, teknik, konfor ve yakın çevre özelliklerinin eğitim durumu ve yaş arttıkça kadın kullanıcılar için daha önemli olduğu görülmüştür (Şekil 2).

Şekil 2. Konutlarda Aranan Özelliklerin İlişkilendirilmesi

Konutlarından memnun olan ve olmayan kullanıcılar yoğunlukla erkek kullanıcılarıdır. Yaş, eğitim durumu ve evdeki kişi sayısı arttıkça kullanıcıların konutlarından memnun olmadığı tespit edilmiştir. Yaş azaldıkça konutun mekânsal özelliklerinden kullanıcıların daha fazla memnun olduğu ancak eğitim durumuyla ve evdeki kişi sayısı ile bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Malzeme ve teknik özelliklere bağlı memnuniyetin yaşla ilişkisinin olmadığı fakat eğitim durumunun artmasının etkili olduğu görülmüştür. Fiziksel konforla ilgili memnuniyet durumunun yaş azaldıkça arttığını, eğitim durumuyla ve evdeki kişi sayısı ile bir ilişkisinin olmadığı belirlenmiştir. Kullanıcıya ilişkin sosyal özellikler ise eğitim durumu ve yaş arttıkça erkekler için memnuniyette etkilidir. Eğitim durumu arttıkça konutun yakın çevresiyle ilgili özelliklerin memnuniyette önemli olduğunu fakat yaş azaldıkça arttığı tespit edilmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Konuttan Memnun Olma ve Olmama Durumlarının İlişkilendirilmesi

Alan çalışması kapsamında kullanıcıların konutlarında memnun oldukları özellikler, bir konutta aradıkları özellikler ve yaşadıkları konutu tercih etme nedenleri ile ilişkin cevapları birlikte değerlendirilmiştir. Bu sorulara verilen cevapların nedenleri ağırlıklı olarak; konuttaki mekânların sayısı, çeşitleri, büyüklükleri gibi konutun mekânsal özellikleri, konutun bulunduğu çevrenin özellikleri ve konumu, kamusal hizmetlere yakınlığı ile ilgilidir. Üçüncü sırada konutta memnun olunan özellik ise baktığı yön/manzara ve gün ışığı alması ile ilgili özellik ön planda iken, konutta aranan özellik ve o konutu tercih etme nedeni hastane, alışveriş merkezleri, eğitim kurumları gibi kamusal hizmetlere yakınlığı ile ilgili olarak ön plana çıkmıştır. Sonraki sırada ise memnun olunan ve aranan önemli bir özellik konutun güvenli olmasıyla ilgili iken, kullanıcıların tercih etme nedeni komşuluk ilişkileri, sosyal ilişkiler, ikamet edenlerin kültür seviyesinin iyi olması gibi olumlu sosyal çevre özellikleri ile ilgilidir. Olumlu sosyal çevre özellikleri de güvenli bir çevre vurgusuyla ilişkili olarak değerlendirilebilir. Konutu tercih nedenlerinde otopark, sosyal alanlara sahip olması, ekonomik olması, yeterli gün ışığı alması, sessiz sakin bir çevrede olması, konut tipi diley getirilen diğer faktörler arasındadır. Sonuç olarak görüşmecilerin ağırlıklı olarak konutla ilgili memnun oldukları özellikler, aradıkları özellikler ve tercih etme nedenleri aynıdır. Fakat kullanıcıların, verdikleri cevapların üçüncü satırdan itibaren örtüşen ve farklılaşan özellikleri bulunmaktadır (Tablo 6).

Kullanıcıların konutlarında memnun olmadıkları özellikler ve bir konutta aradıkları özellikler ile ilgili cevaplar birlikte değerlendirildiğinde ise ağırlıklı olarak memnun olmadıkları özelliklerin en başında teknik sistemler/detaylar ile ilgili asansörünün olmaması ile ses ve ısı yalıtımının olmaması gibi özellikler iken bir konutta aranan özellikler mekânların çeşitleri, büyüklükleri ve işlevleri ile ilgili detaylar taşımaktadır. İkinci sırada kullanıcılar konutun büyüklüğünün yetersiz olması, plan şemasının iyi olmaması, konuttaki mekân eksikliği gibi özelliklerden memnun değilken konutun çevresiyle ilişkisinin nasıl olduğu, baktığı yönü, manzarası gibi özellikler aranmaktadır. Üçüncü sırada ise konutta memnun olunmayan özellik diğer konutlarla ilişkisine, manzarasına ve baktığı yöne ilişkin iken hastane, okul, alışveriş mekânlarına yakın olması aranan özelliktir. Sonraki sırada, kullanıcılar, konutun sosyal çevresinden memnun olmadıklarına değinirken bir konutun güvenli olması aranan özelliktir. Buradan sonuçla kullanıcılar yaşadıkları konutta memnun olmadıkları teknik sistem ve detaylarla ilgili özellikleri bir konutta aradıkları özellikler arasında yoğun olarak dile getirmemekle birlikte, konutlarında memnun olmadıkları diğer özellikler ile konutta aranan özellikler örtüşmektedir. Fakat bir konutta aranan özelliklerde farklı olarak konuttaki malzeme özellikleri, mimari yapı elemanlarına ilişkin özellikler, teknik donanım/sistemler, yapısal detaylar gibi konuta ilişkin daha özelleşen hususların ifade edildiği görülmektedir. Kullanıcılar yaşadıkları konutta memnun olmadıkları özellikler arasında sıraladıkları; teknik sistem, ısı-ses yalıtımı vb. yapısal detaylarla ilgili özellikleri, konutun olumsuz mekânsal ve çevre özelliklerini bir konutta aradıkları özellikler arasında dile getirmişlerdir. Özetle bu özellikler yaşanan konutta eksikliği hissedilen özellikler ile ilişkilidir (Tablo 6).

Tablo 6. Yaşanılan Konutu Tercih Etme Nedenleri, Konutta Memnun Olunan, Memnun Olunmayan Özellikler ve Bir Konutta Aranılan Özellikler

Konutu Tercih Etme Nedeni	Kullanıcı	Konutta Memnun Olunan Özellikler	Kullanıcı	Konutta Memnun Olunmayan Özellikler	Kullanıcı	Konutta Aranılan Özellikler	Kullanıcı
-Mekânların Çeşitleri, Büyüklüğü, İşlevi	12	-Mekânların Çeşitleri, Büyüklüğü, İşlevi	14	-Teknik Sistemler/Detaylar (Asansör, Ses Yalıtımı, Isı Yalıtımı)	3	-Mekânların Çeşitleri, Büyüklüğü, İşlevi	17
-Yakın Çevre -Yönlenme -Manzara	9	-Konutun Yakın Çevresi -Yönlenme -Manzara	13	-Mekânların Çeşitleri, Büyüklüğü, İşlevi	2	-Yakın Çevre -Yönlenme -Manzara	16
-Kamusal Hizmete Yakınlık	9	-Gün ışığı faktörü	10	-Yakın Çevre -Yönlenme -Manzara	2	-Kamusal Hizmete Yakınlık	14
-Olumlu Sosyal Çevre Faktörü	8	-Güvenli Olması	9	-Olumsuz Sosyal Çevre Faktörü	1	-Güvenli Olması	11
-Mecburiyet	7	-Kamusal Hizmete Yakınlık	8	-Olumsuz Sessiz-Sakin Çevre	1	-Yarı Açık ve Açık Mekânlar (Balkon, Bahçe)	10
-Sosyal İmkânlar (Sosyal Alan, Park Alanı, Otopark)	5	-Konut Tipi (Müstakil, Apartman, Site, Bahçeli)	7	-Olumsuz Gün Işığı Faktörü	1	-Malzeme/ Yapım Sistemi	7
-Ekonomik Olması	4	-Sosyal İmkânlar (Sosyal Alan, Park Alanı, Otopark)	5	-Güvenli Olmaması	1	-Gün Işığı	6
-Gün ışığı	3	-Yarı Açık ve Açık Mekânlar (Balkon, Bahçe)	4	-Malzeme/ Yapım Sistemi	1	-Konut Tipi (Müstakil, Apartman, Site, Bahçeli)	4

-Sessiz-Sakin Çevre	3	-Olumlu Sosyal Çevre Faktörü	4	-Konut Tipi (Müstakil, Apartman, Site, Bahçeli)	1	-Sosyal İmkânlar (Sosyal Alan, Park Alanı, Otopark)	3
-Konut Tipi (Müstakil, Apartman, Site, Bahçeli)	3	-Sessiz-Sakin Çevre	4			-Mimari Yapı Elemanları (Kapı, Pencere, Merdiven)	2
-Yarı Açık ve Açık Mekânlar (Balkon, Bahçe)	1	-Teknik Sistemler/ Detaylar (Asansör, Isı Yalıtımı)	3			-Sessiz-sakin çevre	2
Malzeme/Yapım Sistemi	1	-Kat/Daire Sayısı	1			-Kat/Daire Sayısı	2
-Teknik Sistemler/ Detaylar (Asansör)	1					-Teknik Sistemler/ Detaylar (Asansör)	2
-Kat/Daire Sayısı	1					-Donatı/ Mobilya/ Aksesuar/Eşya	2

7. Sonuç

Alan çalışması kapsamında 50 yaş üstü kullanıcılar ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler değerlendirilerek çalışmanın sonuçları ortaya konmuştur. Trabzon'un merkez ilçesinde yaşayan örnekleme dair görüşme verilerinin analizi, yaygınlaşan tüketim kültürünün yaşam biçimlerine etkilerinin tipik bir yansıması olarak ortaya konulmuştur.

Günümüzde sadece konutun mekânsal özelliklerinin değil, aynı zamanda konutun sağladığı sosyal olanakların, konutun yer aldığı fiziksel ve sosyal çevre özelliklerinin de kullanıcıların konut tercihlerinde önemli faktörler olduğu görülmüştür. Bu durum kullanıcının konforu için olduğu kadar, konutun sosyal statü göstergesi olarak görünürlüğünde konuta ilişkin özelliklerin yanı sıra bulunduğu çevrenin de iyi olmasına önem verildiğini göstermektedir. Konutun bulunduğu konumun kamusal hizmetlere yakınlığı da günlük yaşamı kolaylaştıran olumlu bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Kısaca kullanıcılar; yaşadıkları konutun hem malzeme, işçilik, donanım yönünden kullanışlı ve estetik olmasını, hem iyi konumda/çevrede olmasını, hem de bazı sosyal olanaklara sahip olmasını istemektedir. Yaşın, eğitim durumunun ve evdeki kişi sayısının artması da kullanıcıların memnuniyetsizliğini arttırmaktadır. Kullanıcıların konutlarından memnuniyetsizliğine sebep olan faktörler ise konutun plan kurgusunun kullanışlı olmaması, konuttaki mekânların küçük olması, iç mekân konfor koşullarının iyi olmaması, ısı ve işitsel konfora yönelik çözümlerin yetersiz olması, teknik donanım ve detayların iyi olmaması, konutun konumu, fiziksel ve sosyal çevre özelliklerinin iyi

olmaması, güvensiz hissettirmesi, manzarasının olmaması olarak öne çıkmaktadır. Bu koşullar sağlanmadığında, kullanıcılar farklı gerekçelerle yaşadıkları konutu değiştirme yoluna gitmektedirler. Aynı zamanda, özellikle pandemi döneminden sonra kullanıcı için konutun dışarıyla ilişkili olabilmesi, konutun fazlaca gün ışığı alabilmesi ve ferah olması bakımından balkon/bahçe gibi yarı açık ya da açık mekânların olması önemsenmektedir. Bu doğrultuda, görüşmelerde kullanıcıların çoğu imkânlar dâhilinde müstakil ve bahçeli bir evde oturmayı tercih edeceklerini belirtmişlerdir.

Özetlemek gerekirse; kullanıcıların yaşadıkları konutu tercih etme nedenleri, konutlarında memnun oldukları özellikler ve bir konutta olmasını istedikleri/aradıkları özellikler birbirleriyle örtüşmektedir. Bu özellikler konutun plan kurgusu, mekânsal özellikleri, konutun konumu, konumundan kaynaklı manzara, gün ışığı gibi özellikler, yakın çevre özellikleri, güvenlik, kamusal hizmetlere yakınlık olarak sıralanmaktadır. Konut tercihlerinde ya da memnuniyetinde, konutun yakın çevre özellikleri de önemlidir. Konutun kamusal hizmetlere yakın olması kadar bulunduğu çevrenin hem sosyal imkânlar barındırması hem de güvenli olması beklenmektedir. Kullanıcılar konutun bulunduğu sosyal ve fiziksel çevre özelliklerini, konutun sahip olduğu sosyal imkânları bir statü göstergesi olarak görmektedir.

Elde edilen veriler ışığında Trabzon ili özelinde yeni konut tasarımları geliştirilebilir. Konut tasarımları kullanıcı beklentilerine uygun olarak; esnek, ferah, yeterli büyüklükteki mekân boyutları ile ısı ve işitsel konforu artıracak yalıtım ve havalandırma çözümleri doğrultusunda iç mekân planlaması yapılmalıdır. Konutların açık ve yarı açık mekânlarına önem verilerek, büyük pencere boşluklarıyla maksimum gün ışığı alacak şekilde konumlandırılmasıyla dış mekânla ilişkisi kurulmalıdır. Kamusal hizmetlere yakın, fiziksel ve sosyal açıdan güvenli, yeşil ve sosyal alanlarla donatılmış projeler geliştirilmelidir. Kaliteli malzemelerin kullanılmasına dikkat edilerek teknik açıdan gelişen teknolojiyle uyumlu, enerji verimli ve dayanıklı yapılar kurgulanmalıdır. Müstakil, bahçeli veya az katlı konutlarla farklı kullanıcı gruplarına uygun konut tipolojileri üretilmelidir.

Sonuç olarak bir yandan konutun bir statü göstergesi hâline gelmesi diğer yandan çoğu kez tüketim mantığıyla sunulan yeni yaşam biçimleri çerçevesinde yaratılan sanal ihtiyaçlarla değişen istek ve beklentiler, konutun bir tüketim nesnesi hâline gelmesinde etkili unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada da görüldüğü gibi kent merkezlerindeki konutlarda kullanıcıların tüketim alışkanlıkları etkisini göstermektedir. Tüketim olgusunun/kültürünün konut kullanıcılarına yaptığı etki daha geniş kullanıcı grubuyla çalışmalar yapılarak, kullanıcıların konutlarda aradıkları özellikler, beklenti ve tercihleri belirlenerek yeni yapılacak konut tasarımları için öneriler geliştirilebilir. Yaşanan değişimlerin etkisini değerlendirmek ve mevcut durumu ortaya koymak açısından kullanıcı odaklı konut çalışmalarının artırılması gelecek araştırmalar için teorik ve pratik açıdan önemlidir.

Yazarın Katkı Oranı

Sıra	Adı soyadı	ORCID	Yazıya katkısı*
1	Ümran SOFUOĞLU DEMİRBAŞ	0000-0001-5475-0462	1, 2, 3, 4, 5
2	Tülay ZORLU	0000-0001-5096-7146	1, 5

*Katkı bölümüne ilgili açıklamanın karşılığına gelen rakam(lar) yazılmıştır.

1. Çalışmanın tasarlanması
2. Verilerin toplanması
3. Verilerin analizi ve yorumu
4. Yazının yazılması
5. Kritik revizyon

Yazar Notu

Bu çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı kapsamında Prof. Dr. Tülay ZORLU danışmanlığında 2023 yılında tamamlanan sorumlu yazarın “Yaşam Döngüsü ve Konutun Bellekteki Yeri Üzerine Bir Sorgulama” başlıklı tez çalışmasından üretilmiştir.

Etik Kurul İzni

Çalışmanın etik onayı, 16.09.2022 tarihinde E-26014373-050.01.04-286263 sayılı kararla Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Etik Kurulu tarafından verilmiştir.

Çatışma Beyanı

Çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve/veya finansal çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

Akyol Altun, T. D. (2008). Yeni yaşam tarzları: Kapalı konut yerleşkeleri. *DEÜ Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 10(3), 73–83.

Azak, Y., ve Tekdemir, G. (2021). Mekânla belirlenen yaşamlar: Güvenlikli konutlarda yaşamak. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(77), 340–355. <https://doi.org/10.17755/esosder.625950>

Ballice, G. (2006). *İzmir’de 20. yüzyıl konut mimarisindeki değişim ve dönüşümlerin genelde ve İzmir Kordon alanı örneğinde değerlendirilmesi* [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı, Tez No. 202702.

- Baş Aras, H. K., ve Tantekin Çelik, G. (2021). Tüketicinin demografik özelliklerinin konut satın alma davranışı üzerindeki etkileri. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 36(2), 557–569. <https://doi.org/10.21605/cukurovaumfd.982938>
- Baudrillard, J. (2004). *Tüketim toplumu* (Çev. H. Deliçay & F. Keskin). 5. baskı, Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (1997). *Küreselleşme: Toplumsalın sonuçları* (Çev. A. Yılmaz). Ayrıntı Yayınları.
- Beamish, O., Goss, R. C., & Emmel, J. (2001). Lifestyle influences on housing preferences. *Housing and Society*, 28(1-2), 1–28. <http://dx.doi.org/10.1080/08882746.2001.11430459>
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnek çalışmalar* (2. baskı). Siyasal Kitabevi.
- Bourdieu, P. (2005). *Hukukun gücü: Yasal alanın sosyolojisine doğru* (Çev. S. Demir). Kalan Yayınları.
- Çıblak Coşkun, N., ve Zöhre, H. (2014). Küreselleşme ve tüketim kültürünün yaygınlaşması bağlamında Türkiye’de cadılar bayramı. *Journal of Turkish Studies*, 9(3), 497–506. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6435>
- Dal, N. E. (2017). Tüketim toplumu ve tüketim toplumuna yönelik eleştiriler üzerine bir tartışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 1–21.
- Diyadin Lenger, A. (2023). Covid-19 salgınının konut tercihleri üzerindeki etkisi: İzmir ili örneği. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 113–127. <https://doi.org/10.17336/igusbd.962053>
- Elmalı Şen, D., & Yetim, E. (2023). The effects of the earthquakes on the housing preferences of the users: The example of KTU Architecture Department students. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 8 (Special Issue), 58–83. <https://doi.org/10.30785/mbud.1334693>
- Featherstone, M. (2013). *Postmodernizm ve tüketim kültürü*. Ayrıntı Yayınları.
- Firidin Özgür, E. (2012). Tüketime bağlı bir kimlik ögesi olarak konut ve planlama açısından bir değerlendirme. *Tasarım+Kuram*, 8(14), 29–45. <https://doi.org/10.23835/tasarimkuram.240636>
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin sonuçları*. Ayrıntı Yayınları.
- Harvey, D. (2013). *Sosyal adalet ve şehir* (Çev. M. Moralı) (3. baskı). Metis Yayınları.
- Hatıplı, M. (2017). Neoliberalizmin öteki yüzü: Yoksulluğun küreselleşme kaldıracı. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 77–87.
- Hämäläinen, T., & Moisander, J. (2008). Consumer culture. In S. R. Glegg & J. R. Bailey (Eds.), *International encyclopedia of organization studies* (pp. 262–265). Sage. 1

Şubat 2024 tarihinde https://www.academia.edu/15893388/Consumer_Culture adresinden alındı.

Karabağ, Ç., ve Hasgül, E. (2020). Temalı konut projelerinde kullanılan reklam dilinin kent yaşamındaki postmodern göstergeleri. *İDEALKENT*, 11(31), 1576–1603. <https://doi.org/10.31198/idealkent.745638>

Karasu, M. A., ve Aksöz, F. (2023). Mekânsal ayrışmanın bir örneği olarak lüks kapalı konut siteleri: Şanlıurfa (Karaköprü) örneği. *AHBVÜ Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 32(2), 77–100.

Köksalan, N. (2021). Tüketim kültürünün yaygınlaşmasında sosyal onayın rolü: Kavramsal bir inceleme. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 5(12), 27–39.

Kurpınar, Y., ve Talu, N. (2023). Orta sınıf yaşam normları ve tüketim alışkanlıklarının İzmir İnönü Caddesi üzerinden incelenmesi. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 275–302. <http://dx.doi.org/10.47140/kusbder.1276679>

Kümbetoğlu, B. (2020). *Niteliksel araştırmalarda analiz*. Bağlam Yayıncılık.

Lash, S., & Urry, J. (1994). *Economies of signs and space*. Sage Publications Ltd.

Lee, H. J. (2005). Influence of lifestyle on housing preferences of multifamily housing residents. [Unpublished doctoral thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University]. Virginia.

Lefebvre, H. (1998). *Modern dünyada gündelik hayat*. Metis Yayınları.

Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi* (Çev. I. Ergüden) (2. baskı). Sel Yayıncılık.

Levend, S., ve Sağ, M. A. (2023). Konut ve konut çevresinin kalitesini belirleyen faktörlere ilişkin kullanıcı önceliklerinin incelenmesi: Konya örneği. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 13(4), 1142–1165. <https://doi.org/10.7456/tojdac.1327167>

McCracken, G. (1988). *The long interview: Qualitative research methods series 13*. Sage Publications.

Öncü, A. (1999). ‘İdealinizdeki ev’ mitolojisi kültürel sınırları aşarak İstanbul’a ulaştı. *Birikim Dergisi*, 123, 26–34.

Öztürk, M. (2013). Kapitalizmin arzu üzerinden üretimi ya da arzunun nesnelleş(tiril)mesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 151–180.

Öztürk, M., ve Yıldırım, K. (2023). Konut büyüklüğü ve oda sayısının kullanıcı tercihleri üzerindeki etkisi. *Modular Journal*, 6(1), 34–49. <https://doi.org/10.59389/modular.1264268>

Rapoport, A. (1969). *House form and culture*. Prentice Hall.

Robertson, R. (1992). *Globalization: Social theory and global culture*. Sage Publications.

- Sencer, M. (1967). Bir sosyal sınıf kriteri olarak yerleşme kesimi ve konut. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2(21-22), 199–212.
- Seyhan Ayten, S., ve Aygen, Z. (2022). Kentsel bir fragman olarak kapalı konut yerleşmeleri: Kayseri örneği. *Kent Akademisi*, 15(4), 1855–1883. <https://doi.org/10.35674/kent.1128990>
- Shi, S., & Naylor, M. (2023). Perceived earthquake risk in housing purchases. *Journal of Housing and the Built Environment*, 38, 1761–1787. <https://doi.org/10.1007/s10901-023-10012-6> (Erişim Tarihi: 11.08.2024)
- Stole, I. L. (2012). Advertising and consumer culture. In *The international encyclopedia of media studies*. 5 Şubat 2024 tarihinde https://www.oreilly.com/library/view/the-internationalencyclopedia/9781118733561/030_vol-01-chapter-20.html adresinden alındı.
- Tanyeli, U. (2004). *İstanbul: 1900–2000 konutu ve modernleşmeyi metropolden okumak*. Ofset Yayınevi.
- Tekeli, İ. (1998). Türkiye’de Cumhuriyet döneminde kentsel gelişme ve kent planlaması. In Yıldız Sey (Ed.), *75 yılda değişen kent ve mimarlık* (pp. 1–24). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Tekeli, İ. (2001). *Modernite aşılrken kent planlaması*. İmge Kitabevi.
- Yırtıcı, H. (2005). *Çağdaş kapitalizmin mekânsal örgütlenmesi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.